

1.3.2016

לכבוד

עו"ד דין ליבנה

מרכז הועדה לבחינת חוק הבחירות – דרכי תעמולה

הכנסת

ירושלים

שלום רב,

הנדון: הערות והצעות לחוק הבחירות (דרכי תעמולה) – בהמשך לקול קורא שפורסם

רקע אישי

אני בעל תואר ראשון מאוניברסיטת בר-אילן במדעי המדינה ובקרימינולוגיה, ולימודי תעודה לעתונאות מאוניברסיטת תל-אביב, בעבר כתב משפטי ומוניציפאלי בעתון הארץ, דובר עיריית תל-אביב בתקופתו של שלמה להט (צ'יץ). כיום, שותף במשרד יעוץ התקשורת – "רימון כהן שינקמן".

ניהלתי שתי מערכות בחירות משמעותיות לכנסת בעשור האחרון: בשנת 2009 - שימשתי כמנהל קמפיין הבחירות של הליכוד בראשות בנימין נתניהו, בחירות שבסופן הרכיב ח"כ נתניהו את הממשלה. בשנת 2006 שימשתי כמנהל מטה הבחירות של מפלגת העבודה בראשות ח"כ עמיר פרץ, בחירות שבסופן נכנסה מפלגת העבודה לממשלה וח"כ עמיר פרץ שימש כשר בטחון. בנוסף, ניהלתי והייתי שותף לניהול קמפיילים בבחירות מוניציפאליות ובבחירות פנימיות בארגונים שונים.

ההתלבטות הערכית בחוקי תעמולת הבחירות

הערכתי היא שהמחוקק עשה מאמצים בכיוונים הבאים:

א. להגביל את הוצאותיהן הכספיות של המפלגות מטעמים שונים. בין השאר כדי למנוע, ככל האפשר, יתרון למפלגות בעלות ממון רב.

ב. להטיל הגבלות בנושא השימוש באמצעי פרסום ותעמולה כדי לצמצם את הפערים בין החזק לחלש.

ואולם, לדעתי, ההגבלות השונות מיטיבות עם המפלגות הקיימות ובעיקר עם הגדולות שבהן. דוגמא: מפלגה בעלת 30 מנדטים בכנסת יוצאת תקבל, על-פי החוק הקיים, זמן מסך, בתעמולת הבחירות בטלוויזיה וברדיו, הגדול פי כמה ממפלגה בעלת 5 מנדטים. בכך, החוק מחזק את החזק ואינו מאפשר לקטן לתת פייט שווה כוחות למפלגה הגדולה. לזה מצטרפות כמובן מגבלות כמו מגבלת הוצאה כספית המותאמת אף היא לגודל הרשימה בכנסת היוצאת, שלא לדבר על גובה מימון הבחירות על ידי המדינה שגובהו ניקבע גם כן על פי גודל המפלגות.

בעיני, אלו הן מגבלות שדווקא פוגעות בזכויות הדמוקרטיות והשוויוניות של מפלגות ושל מועמדים, וזאת, משום שהן עלולות להנציח מצב קיים.

מה כבר אינו מתאים לימינו ומה צריך להשתנות

1. תעמולת הבחירות בטלוויזיה וברדיו: המצב הנוכחי בו מ 14 יום לפני הבחירות משודרים תשדירי תעמולה של המפלגות. מדובר, בעיני, באבסורד: אין בעולם פרסומות המשודרות ברצף משך שעה או יותר. צופה שכיח אינו מסוגל לצפות בכמות רבה כל כך של פרסומות. זו גם אחת הסיבות לכך שהרייטינג של תשדירי תעמולת הבחירות נמוך וממשיך לרדת. אני בעד לחדול מהשידור החינמי ובעד מעבר לתשדירי תעמולת בחירות כפרסומות מטעם המפלגות ועל חשבונן בתוך מסגרת השידורים הרגילים.

2. אני מאמין כי לפעולה זו שהיא נכונה יותר ברמה המקצועית – יהיה גם יתרון למשל בהגדלת אחוז ההצבעה, שכן הפרסומות ייחשפו לקהלים רבים יותר ויעוררו את הציבור ללכת ולהצביע. זאת ועוד – יטענו נגדי שבכך אני פוגע בזכותן של רשימות קטנות להגיע לקהל הבוחרים. נכון, אבל גם המחוקק ביקש לעשות צעד דומה כאשר העלה את אחוז החסימה. וכן, לדעתי, דמוקרטיה לא צריכה בהכרח לתת הזדמנות לגופים חסרי סיכוי. מי שרוצה להתמודד ולהשיג לפחות 4 מנדטים – עליו חובת הוכחת הרצינות גם בפן הכספי.

3. מודעות בעתוננים – לדעתי אין מקום למגבלות לא של מקום ולא של כמות.

4. באותה מידה גם אפשר לעדכן ולוותר על הגבלות אנכרוניסטיות כמו למשל האיסור הקיים על קיום תעמולת בחירות על גבי כלי שיט וכלי טיס. וכנ"ל לגבי מודעות בחוצות, המוגבלות לגודל של 70X50 סנטימטרים. (ישנם עוד סעיפים אנכרוניסטים – אבל הם בלתי חשובים, כמו גם סעיף זה, ולכן איני מתעכב על כל אחד מהם).

5. איסור קיום סקרים מ 4 ימים לפני בחירות: החוק שונה בזמנו מתוך כוונה למנוע השפעה של הסקרים על התוצאות. הוא קרוי גם "החוק הצרפתי", בה קיים חוק זה. אני בדעה שתוצאות עתידיות הן כלי חשוב בקבלת החלטות של אזרח בבואו להצביע. הסבר: קיימים שני סוגי הצבעות: א. אידיאולוגית ב. אסטרטגית. דוגמא מבהירה: ניקח למשל מצביע מסורתי של מפלגת מרצ: אם לא יידע מה התוצאה הצפויה של הבחירות הוא יצביע למפלגתו הותיקה, אבל יתכן וחשוב לו להחליף את השלטון הקיים ולכן, אם יידע שלמנהיג גוש המרכז-ימין יש סיכוי לנצח – הוא עשוי להסיט את הצבעתו לטובתו. כדי לקבל החלטה זו על הבוחר לקבל מידע. אני בדעה שמניעה מלאכותית של מידע זה – פוגע ביכולתו של המצביע לקבל החלטות רציונליות המושתתות על כל המידע האפשרי.

6. אינטרנט - אין שום מגבלה על פרסום תעמולת בחירות באינטרנט, וטוב שכך. כך, יכולות מפלגות רבות לעקוף את כל המגבלות ולפרסם באופן חופשי, סרטים, או נאומים, וכו' ללא שום מגבלות והכל בהתאם לחוק.

7. תקציב - אמנם סוגיית תקציב הבחירות אינה חלק מחוק דרכי התעמולה, אבל היא משפיעה עליו, באופן טבעי. אני בדעה שאין מקום למגבלות תקציביות הנובעות מגודל. אם הועדה תהיה סבורה שיש לקבוע רף עליון להוצאה – רף זה צריך להיות, לטעמי, שווה לכולם. שכן, אחרת – המצב הקיים עוזר למפלגות הגדולות שתיקרת ההוצאה שלהן היא פונקציה של מספר חברי הכנסת בכנסת היוצאת. הגדול – יהיה זכאי להוציא הרבה, והקטן יהיה זכאי להוציא מעט. בעיני – לא צודק ופוגע בדמוקרטיה.

8. תקציב 2 – בכל החוקים הנוגעים למגבלת הוצאה של מועמד, סיעה, מפלגה וכו' – מוזכרים בחוק סכומים כלשהם. אין מצויין האם סכומים אלה כוללים מע"מ או לא – אבל משכך – ברור, על פי חוק, שהם כוללים מע"מ. בעיני זוהי טעות שזו הזדמנות לתקנה. רוב ההוצאות של מועמדים ומפלגות הן עבור גופים המחייבים במע"מ. כלומר, כאשר המחוקק התכוון למשל שמועמד בפריימריס יוכל להוציא, נניח 300,000 ₪. הוא לא התכוון שסכום הכסף שיעמוד לרשותו יהיה 256,000 ₪ (הסכום שאם נוסף לו מע"מ יגיע ל 300,000 ₪). כל שנדרש הוא להוסיף בחוק את המילים: "לא כולל מע"מ" ובכך ייעשה צדק עם המועמדים, וגם יימנע מהם הפיתוי לעשות עיסקאות בכסף "שחור".

סיכום דעתי

על תעמולת הבחירות להיות יותר דמוקרטית ומתאמת לעידן בו אנו חיים. בעיני, המגבלות השונות גורמות לכך שהחזק מתחזק ולחלש קיים סיכוי נמוך יותר. אני גם בדעה שרצוי לא להגביל את אמצעי הפרסום והתעמולה של המפלגות ולאפשר לכל אחת לפרסם כאוות נפשה היכן שהיא בוחרת לפרסם. בלאו הכי בגלל היותו של החוק הקיים אנכרוניסטי – המועמדים והמפלגות מרבים לפרסם באינטרנט – סרטי תעמולה, ופרסומים אחרים, ללא כל הגבלה, שכן החוק אינו מגביל את הפרסום במדיה זו. אם הסכר נפרץ – אין טעם שלא ללכת עם הקידמה. במרבית ארצות המערב (אני מכיר היטב את ארה"ב בענין זה) – אין מגבלות מהסוג הקיים בישראל. הרציונל הדמוקרטי הוא שבכך יש למועמדים חדשים סיכוי אל מול המועמדים הוותיקים יותר.

אשמח להשמיע את דעתי גם בדיון בפני הועדה.

בברכה ובתודה,

רוני רימון – יועץ אסטרטגי